

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม*

Social Capital and Community Development Wat Samrong

Nakhon Chai Si District Nakhon Pathom Province

¹พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ²พระมหาประกาศิต สิริเมโธ และ³ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง

Phrapalad Prapoj Supabhato, Phramaha Prakasit Sirimedho

and Tinnakrittapat Rungmuang

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: prapoj1243@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) การจัดการทุนทางสังคมเพื่อนำต้นทุนส่วนรวมมาใช้ตามบริบทของชุมชน คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม 2) กระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคนชุมชนมีจิตสำนึก ร่วมสร้างปฏิสัมพันธ์ มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง โดยใช้การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ใช้การต่อยอดจากรากฐานทุนทางสังคมและภูมิปัญญาของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาด้วยมิติด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มิติกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติความสมานฉันท์ทางสังคม มิติด้านการมีอำนาจ มิติด้านกิจกรรมทางการเมือง 3) การขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน 6 ด้าน คือ ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เครือข่ายความร่วมมือ และผู้นำที่มีศักยภาพ เพื่อจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้วยการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม สร้างสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ; ทุนทางสังคม; การพัฒนาชุมชน

* Received March 19, 2020; Revised April 17, 2020; Accepted May 3, 2020

Abstract

This research aimed to study the present management model of social capital and community development Wat Samrong. Nakhon Chai Si district Nakhon Pathom. Qualitative Research Methods, In-depth interviews, was performed with key informants (N = 40) and group interviews, and structured interviews (N = 12). Data were analyzed with descriptive and context.

The research found that:

Social capital management and community development model. 1) Capital management and social costs to the community is part of its context, human capital, social capital, natural capital, physical capital, financial capital, intellectual and cultural capital. 2) Social capital management in a systematic. Must have a vision for development. The community awareness collaborative interactions a strong the development is based on economic development, on the basis of the center line as a precaution, and taking into account the modest rationality immunity. The balance of social capital and intellectual foundations of the community to develop. With a dimension of community relations. Activities and cooperation News and Communications Social solidarity the authority and political activist 3)The development of sustainable communities in 6 areas: Strengthening the community. Community self-sufficiency Creating new knowledge Transmitted from generation to generation Network Collaboration And potential leaders to eliminate poverty and reduce inequality in society. By developing a holistic approach. The balance of the development community to provide strong, stable, prosperous and sustainable.

Keywords: Model Development; Social Capital Management;; Community Development,

บทนำ

การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีดุลยภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้อง เกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นให้ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ปรากฏในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) (Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB), 2016) โดยใช้ศักยภาพทุนทางสังคมของประเทศในด้าน ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการ และเกื้อกูลกัน (Field, 2003) โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน

ให้กับชุมชนและสังคมเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ก้าวสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิต การบริโภคอย่างยั่งยืน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Coleman & James 1988) การความรู้และจุดแข็งของอัตลักษณ์ไทย มาปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่ เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน สามารถจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในรูปแบบบูรณาการในเชิงสหวิทยาการ ให้สอดคล้องสมดุลกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางธรรมชาติ ซึ่งปัจจัยทุนต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการคุณภาพชีวิตของประชาชน

ทุนทางสังคมซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและยอมรับมากขึ้นในปัจจุบันว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข พัฒนาการใช้ทุนทางสังคมจึงน่าจะเป็นทางออกให้กับ การแก้ไขปัญหาของสังคมไทยดังกล่าวข้างต้น (Luang-Ubol, 2010) ที่น่าสังเกตก็คือ นักวิชาการส่วนใหญ่ประเมินว่า การที่ประเทศไทยต้องประสบวิกฤติปัญหาหลายด้าน แต่ก็ยังทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้ไม่ล่มสลายจนเกิดวิกฤติอย่างรุนแรง อาจเกิดจากทุนทางสังคมที่ดีงามของสังคมไทย แม้แต่ในประเทศบราซิลโดย (Jamie Worms , 2009) ได้ทำการวิจัยพบว่าทุนทางสังคมส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาในชุมชนมีรายได้น้อยและการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นผลมาจากปัจจัยทุนทางสังคมและงานวิจัยของ (Chaisirin, 2018) เห็นว่าประชาชนในชนบทสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนโดยการใช้ทุนทางสังคมในมิติต่างๆ เช่นเดียวกับ (Luang-Ubol, 2010) พบว่าทุนทางสังคมที่หลงเหลืออยู่ เช่น มิติทางวัฒนธรรม ความเอื้ออาทร ความผูกพันในครอบครัวและชุมชน เป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์น่าภาคภูมิใจ สามารถนำทุนทางสังคมมาปรับใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน เป็นสังคมที่มีความสงบสันติ ปราศจากความขัดแย้งอย่างรุนแรง มีความยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนสืบต่อมาเป็นเวลาช้านาน

จากการรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่วิจัยพบว่า ชุมชนวัดสำโรง ตำบลวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้นำทุนทางสังคมประเภทต่างๆ ของชุมชนทั้งที่เป็นเงิน (Money) กองทุน (Fund) และไม่เป็นเงิน ได้แก่ ระบบคิดหรือวิถีคิดของคนในชุมชน/สังคม ที่ผ่านการสั่งสมสืบทอดวิธีการปฏิบัติและนำไปใช้ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่น วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิธีการสืบทอดทางภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนผ่านจารีตประเพณีและสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความรัก ความสามัคคี ความเชื่อ ความศรัทธา ในสิ่งที่ชุมชนสร้างแรงยึดเหนี่ยวและเกาะเกี่ยวความเป็นชุมชนไว้ด้วยกัน ทำให้ชุมชนมีความเป็นตนเองอย่างมีเอกลักษณ์ มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม นำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนและสามารถพัฒนารูปแบบเพื่อแบบอย่างในการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้กับชุมชนอื่นๆ ได้

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนารูปแบบจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพ ความเข้มแข็งของชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน โดยผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาทุนทางสังคมที่เหมาะสมกับ

บริบทของพื้นที่อื่นๆ ในการพัฒนาชุมชน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางในการนำทุนทางสังคมมาพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศไทยให้มีความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ตำบลวัดสำโรง จำนวน 40 คน ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรของ พัฒนาชุมชนอำเภอนครชัยศรี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดสำโรง โรงเรียนวัดสำโรง ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลวัดสำโรง องค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำองค์กรชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ 3) ประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 16 คน และ 4) เยาวชนในพื้นที่ จำนวน 9 คน

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสัมภาษณ์ ในเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน บทบาทของผู้นำชุมชน แกนนำในการใช้ ทุนทางสังคมและกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน มีทั้งแบบสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการใช้ทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนและพฤติกรรมชุมชนหรือกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถาม โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างคำถาม โดยการสัมภาษณ์เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมาย

3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เปิดเผยตัวเองว่าเป็นนักวิจัย เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรม สังเกต ชักถามข้อมูลที่ยังสงสัย จดบันทึก สังเกตการณ์กิจกรรมเพื่อศึกษาเหตุการณ์และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงจัดกิจกรรม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมของแกนนำและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีส่วนในกิจกรรมนั้นๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนและนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ของทุนทางสังคม 6 ด้าน และมีมิติทุนทางสังคม 6 มิติ ผ่านกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน พบว่า ชุมชนวัดสำโรงมีการนำทุนทางสังคม ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนวัดสำโรงเป็นชุมชนพัฒนาอย่างเข้มแข็งและมีความยั่งยืน ดังนี้

1. ทุนทางสังคมของชุมชนวัดสำโรง

1.1 ด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ (knowledge) ภายในชุมชนมีความรอบรู้ มีทักษะ ความคล่องแคล่ว รู้จักขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้สำเร็จลุล่วงในเรื่องที่ตนเอง และมีความสามารถเฉพาะตัวหรือพรสวรรค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตนเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัยในชุมชนวัดสำโรง ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านภูมิปัญญาในชุมชนวัดสำโรงมี พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดสำโรง เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ ครู ผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญและรู้แจ้งในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประกอบด้วย 1) ผู้รู้ด้านอาชีพจักสาน เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการจักสาน เครื่องมือในการทำนา จับปลา และเครื่องมือใช้ในครัวเรือน 2) ผู้รู้ด้านความเชื่อ พิธีกรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องความเชื่อ การประกอบพิธีกรรม การตั้งศาลพระภูมิ ศาสตร์ฮวงจุ้ย 3) ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้าน เช่น วัวไทย ตีกลองยาว และการละเล่นพื้นถิ่นอื่นๆ 4) ผู้รู้ด้านการถนอมอาหาร เช่น การทำผลไม้ดอง ผักพื้นบ้านดอง ผลไม้กวน การแปรรูปอาหารต่างๆ 5) ผู้รู้ด้านสุขภาพ หมอกลางบ้าน เช่น หมอพันชั่งชัก หมอปีบนิ้วเส้น หมอเรียงกระดูก เป็นต้น ผู้รู้ด้านสุขภาพในท้องถิ่น สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่นไม่เดือดร้อนและสามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่เป็นภาระให้ผู้อื่นต้องคอยอุปถัมภ์สงเคราะห์ ร่วมกันสร้างเสริมและใช้ประโยชน์ทุนทางสังคมระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพทางสังคม อันเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

1.2 ด้านทุนสังคม (Social Capital) เป็นความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกันของคนในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ชมรม ตลอดจนความเชื่อถือศรัทธาและวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน โดยชุมชนวัดสำโรงมีทุนสังคม ที่เรียกว่า บวร ประกอบด้วย 1) สถาบัน

ทางสังคม (บ้าน) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐ ในรูปอื่นๆ ที่พัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อมและทางด้านกายภาพต่างๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน 2) สถาบันศาสนา (วัดสำโรง) เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังมีโรงเจเปาแก๊งเต็ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนเชื้อสายจีนในชุมชน นอกจากวัดและโรงเจเป็นสถานที่ประกอบพิธีการและปฏิบัติศาสนพิธีในพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นสถานที่ศึกษาพระธรรม ปฏิบัติธรรม ยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของคนในชุมชนอีกด้วย 3) สถาบันการศึกษา (โรงเรียนวัดสำโรงและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลวัดสำโรง) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ ครู นักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงองค์กรทางการศึกษาอื่นๆ ที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนของชุมชนวัดสำโรง 4) องค์กรเผยแผ่ของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา ประกอบด้วย หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลวัดสำโรง ลานธรรมลานวิถีไทยวัดสำโรง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสำโรง ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตำบลวัดสำโรง และชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา ทำให้ชุมชนได้นำแนวคิดของความพอเพียงบ่มเพาะตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน เรียนรู้ เข้าใจและนำไปปฏิบัติ สร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมกันถ่ายทอดเทคโนโลยีและคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างนวัตกรรม ในรูปแบบของสินค้าและบริการใหม่ๆ ออกสู่ตลาด ภายใต้แนวคิด และการปฏิบัติที่มุ่งหวังประโยชน์ในระยะยาว เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

1.3 ด้านทุนกายภาพ (Physical Capital) ในชุมชนวัดสำโรงประกอบด้วยสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพของประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสารโทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา สถาบันและองค์กรทางศาสนา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน สาธารณสุข สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อบุญธรรม) ที่พักสายตรวจชุมชน จุดบริการอินเทอร์เน็ตชุมชน ไฟฟ้าแสงสว่างในหมู่บ้าน และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน คูคลอง บ่อน้ำสาธารณะ รวมถึงด้านสาธารณูปโภคด้านอื่นๆ เช่น สะพาน ถนนลาดยางภายในหมู่บ้าน เป็นทุนทางสังคมพื้นฐานที่จะอำนวยความสะดวกกับคนในชุมชนด้านการอุปโภคและบริโภค

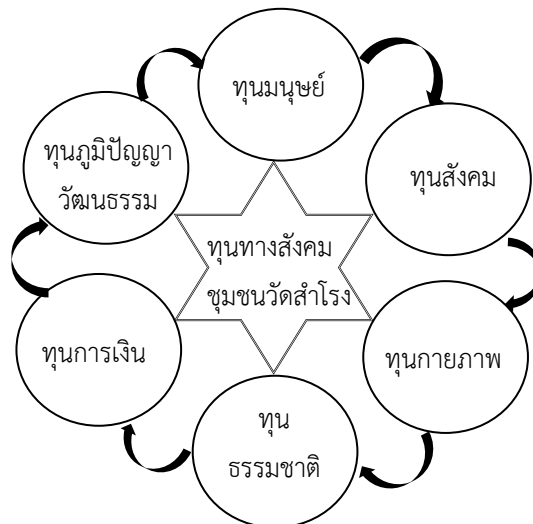
1.4 ด้านทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชนวัดสำโรง ได้แก่ แม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดริมฝั่งของแม่น้ำ ได้ใช้ประโยชน์ในการพึ่งพิงอาศัยทรัพยากรสัตว์น้ำประเภท กุ้ง หอย ปู ปลา เพื่อเป็นอาหารและเพาะปลูกพืชผักผลไม้ ปลูกข้าวและทำสวนส้มโอ นอกจากแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) จะเป็นแหล่งอาหารและเส้นทางคมนาคมขนส่งแล้ว แม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ยังเป็นแหล่งก่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย เช่น การแข่งเรือ การลอยกระทงและการเล่นกีฬาทางน้ำอื่นๆ อีกด้วย

1.5 ด้านทุนการเงิน (Financial Capital) ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินตรา รวมถึงโอกาสทางการเงินที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ ได้แก่ ทุนทางการเงินที่มาจากออม กลุ่มสหกรณ์และแหล่งเงินทุน อื่นๆ ภายในชุมชน ได้แก่ 1) กลุ่มสตรีออมทรัพย์ตำบลวัดสำโรง ซึ่งมีพัฒนาชุมชนอำเภอ นครชัยศรี เป็นพี่เลี้ยง เป็นการรวมตัวของสตรีแม่บ้าน 2) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 3) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (สัจจะออมทรัพย์) ซึ่งกลุ่มกองทุนต่างๆ

มีสมาชิกเป็นคนในชุมชน มีการขยายสมาชิก มีเงินหุ้น เงินฝากสะสม โดยสมาชิกจะได้รับเงินปันผล ดอกเบี้ยเงินฝาก สมาชิกที่มีจำเป็นต้องใช้เงินก็สามารถกู้ยืมโดยเสียดอกเบี้ยถูก เพื่อนำมาใช้ในการเกษตรและกิจการเสริมอาชีพอื่นๆ โดยการรับรองของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม

1.6 ด้านทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องด้วยชุมชนวัดสำโรงมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา มีผู้เชี่ยวชาญศาสตร์พื้นถิ่นกระจายอยู่ทั่วชุมชน เช่น การจับเส้น สมุนไพร การเกษตร กสิกรรม สู่ขวัญ งานศิลปหัตถกรรม เป็นต้น ซึ่งสามารถนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ของผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชนมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนวัดสำโรง ประกอบด้วย ประเพณีสงกรานต์ การเทศน์คาถาพันเรื่องพระเวสสันดรชาดก ประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการโกนจุก ความเชื่อและพิธีกรรม เช่น พิธีขอมาทำพันตาพระยาพันวังซึ่งเป็นการแสดงความกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องดูแลรักษาแม่น้ำ ภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้าน เช่น หมอนวด แผนโบราณ หมอเรียงกระดูก การรักษาโรคจุกสัตว์ โรคตาแดง โรคฝี เป็นต้น ปรากฏผังแผนภาพสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงถึงทุนทางสังคมของวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

2. กระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ

2.1 มิติกลุ่มและเครือข่าย (Groups and Networks) เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยง กลุ่ม องค์กร ชุมชนเข้าหากันและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มเครือข่ายที่ได้รับการหนุนเสริมและการพัฒนาที่ดีย่อมก่อพลังรวมกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น โดยธรรมชาติแล้วเครือข่ายมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น เครือข่ายความคิดเครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายสนับสนุนทุน เครือข่ายผลประโยชน์และเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น โดยหน้าที่ของมิติกลุ่มและเครือข่าย คือ การเชื่อมประสานกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้ากันเพื่อสานพลังการพัฒนาของพื้นที่นั้นๆ โดยการดึงศักยภาพของแกนนำกลุ่ม ศักยภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนให้รวมพลังสร้างกระบวนการพัฒนาร่วมซึ่งจะทำให้การพัฒนานั้นๆ มีพลังและมีประสิทธิภาพสามารถต่อรองหรือรักษาผลประโยชน์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืนมั่นคง

2.2 มิติความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน (Trust and Solidarity) เป็นความเชื่อที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มีให้กับบุคคลอื่น ด้านความซื่อสัตย์ การไม่ทำร้ายหรือเอาเปรียบ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีๆ ต่อกันเกิด ความตั้งใจที่จะทำสิ่งดีๆ ให้กัน ให้ความร่วมมือในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจจริง และเกิดความภักดีต่อกัน เมื่อบุคคล ชุมชน สังคม มีความไว้วางใจกันก็เป็นที่มาของความสุขในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ที่ไม่ต้องหวาดระแวงกับคนรอบข้างว่าจะทำร้าย หรือเกิดสิ่งที่ไม่ดีกับตน ครอบครัว คนใกล้ชิด งาน หน่วยงาน สังคม ความไว้วางใจเป็นหัวใจหรือรากฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่น เกิดความมั่นใจและเชื่อใจกับสิ่งที่ทำ จึงทำให้คนนั้นประสบความสำเร็จ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ด้านความไว้วางใจที่คนในชุมชนสามารถนำมาต่อยอดเป็นการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

2.3 มิติกิจกรรมและความร่วมมือ (Collective Action and Cooperation) เป็นการให้กลุ่มชุมชน ผู้แทนภาคสาธารณะ จิตอาสา มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหา หรือความสนใจในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง และเรียนรู้วิธีการเพื่อให้สามารถปฏิบัติหรือทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการแลกเปลี่ยน และสร้างทักษะ สร้างความรู้ และความเชี่ยวชาญให้เกิดขึ้นในกลุ่มและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาระดับความสัมพันธ์และความสุขที่สมาชิกในชุมชน เห็นคุณค่าทางร่างกายและจิตใจซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความมั่นคงและมีความผูกพันต่อกัน ชุมชน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.4 มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร (Information and Communication) เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม ให้ดำรงอยู่และดำเนินต่อไป โดยมุ่งเน้นเข้าใจในมิติของการสื่อสาร สู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นมวลชนพื้นฐานหรือชุมชนฐานราก ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น โดยใช้ช่องทางสื่อสารที่เหมาะสมเป็นสำคัญ ครอบคลุมถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ยากไร้ การสื่อสารถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ที่สามารถทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และทำให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก เกิดการผลักดันสังคมให้พัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งชุมชนและสังคมจะพัฒนาได้นั้น ประชาชนจะต้องได้รับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ พฤติกรรม วิถีชีวิตที่สอดคล้องเข้ากันได้กับสภาพสังคมที่เกิดขึ้น ด้วยการสื่อสารแต่ความจริงทั้งข้อความอักษร ตัวหนังสือ เรื่องเล่า ข่าวสาร รวมถึงรูปแบบวิดีโอ โดยไม่ใช้การปลอมแปลงหรือหลอกลวงด้วยปัญญาประดิษฐ์ที่ทำให้คนในชุมชนเข้าใจผิด

2.5 มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion and Inclusion) การพัฒนาสู่สังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน มีความสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ กับการพัฒนาสังคมคุณภาพ กระบวนการแสวงหาความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างกระแสโลกาภิวัตน์กับการเพิ่มพูนความสามารถของคนชุมชน กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ในการร่วมกันดำรงไว้ซึ่งคุณค่าเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันหลากหลาย ภายใต้ฉันทานุมัติของการมีสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันฟื้นฟูกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวมและมีจิตสำนึกสาธารณะ ประกอบกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติวิธีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักคุณธรรม ร่วมกันสร้างชุมชนเข้มแข็งที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อการพัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง มีการดูแลช่วยเหลือ

ผู้ด้อยโอกาสและคนยากจนในสังคม มีกระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์โดยสันติวิธีสามารถทำให้ความขัดแย้งของชุมชนลดลงและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในที่สุด

2.6 มิติด้านกิจกรรมทางการเมือง (Empowerment and Political Action) การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด คือ การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมืองทั้งที่ไม่เข้าใจและเข้าใจไม่ตรงกันที่ส่งผลต่อปัญหาความขัดแย้งรุนแรงของคนในชุมชน การปกครองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยซึ่งหมายถึงการหล่อหลอมมาตั้งแต่ความรู้ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมือง โดยใช้องค์ความรู้ด้านการสร้างวัฒนธรรมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่มุ่งเน้นไปที่ระบบมากเกินไปจนลืมนักพัฒนาทางการเมืองที่ต้องควบคู่กันไป ความเป็นอิสระในการตัดสินใจกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง การตระหนักให้ ความสำคัญของต่อตนเอง ชุมชนและสังคม เช่น มีทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากระบบทางการเมืองสามารถในการปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมได้ ดังปรากฏดังแผนภาพสรุปได้ดังนี้

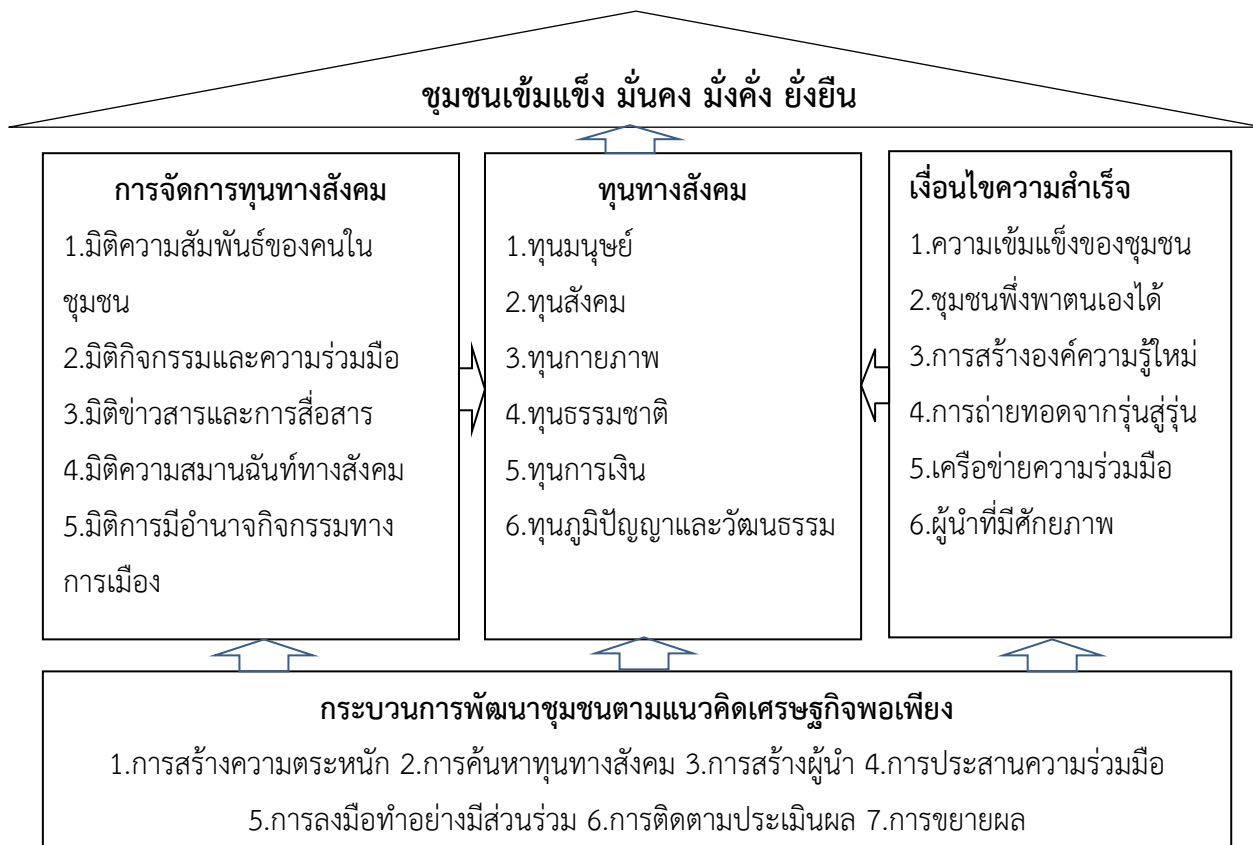
แผนภาพที่ 2 แสดงถึงกระบวนการจัดการทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบของชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

3. การขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนเน้นการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการรวมตัวของประชากรกลุ่มต่างๆ รวมถึงภาคีเครือข่าย ในการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมเป็นพลังสำคัญในการจัดการกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง ตามแนวทางการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบ การวางแผน การตัดสินใจและการต่อยอดจากรากฐานทุน

ทางสังคมของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน 6 ด้าน คือ 1) ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ 2) ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ด้วยพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเพื่อกันและกัน 3) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ จากการถ่ายทอดประสบการณ์หรือการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยความรู้เกิดขึ้นนั้นชุมชนสามารถนำไปใช้ได้โดยตรงหรือสามารถนำมาปรับใช้ได้ เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ 4) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้กระบวนการส่งต่อการพัฒนาไม่ให้เกิดการสูญหาย ปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามในการพัฒนาชุมชนให้กับเยาวชนและคนรุ่นใหม่ 5) เครือข่ายความร่วมมือ การเชื่อมโยงของคนของกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรชุมชนที่สมัครใจในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเสริมสร้างเกื้อหนุนพึ่งพาปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำจุดดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนกันและกันเพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ และ 6) ผู้นำที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนจะต้องมีผู้นำชุมชนต้องมีศักยภาพและสามารถเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนในทุกๆ ด้าน ทุกคนเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และต้องทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน

โดยสรุปข้อมูลจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม การศึกษาและวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชน จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า ชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีการสร้างความตระหนัก การค้นหาทุนทางสังคม การสร้างผู้นำ การประสานความร่วมมือ การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วม การติดตามประเมินผล การขยายผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสมาชิกชุมชนในการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ด้วยกระบวนการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง ผ่านมิติความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มิติกิจกรรมและความร่วมมือ มิติข่าวสารและการสื่อสาร มิติความสมานฉันท์ทางสังคมและมิติการมีอำนาจกิจกรรมทางการเมือง ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้ มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่และสามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีเครือข่ายความร่วมมือ และมีผู้นำที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาชุมชน มีการบูรณาการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยทุนทางสังคมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำชุมชนให้มีการพัฒนาอย่าง “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ปรากฏดังแผนภาพสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงถึงรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการทุนทางสังคมควรเริ่มจากปัจเจกบุคคลที่เป็นองค์ประกอบภายในเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการพัฒนาจิตใจตนเองซึ่งทำให้ออกาสที่จะเกิดทุนทางสังคมเป็นไปได้สูงและจึงมีการจัดการองค์ประกอบภายในและภายนอกที่เหมาะสม สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดย (Mackler, 2001) กล่าวว่า การจัดการทุนทางสังคมควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญเรื่องของคุณค่า ศีลธรรม ความดีงามและการยกระดับจิตใจที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการทุนทางสังคมให้มีความยั่งยืน การจัดการทุนทางสังคมควรมีเป้าหมายเพื่อการมีอยู่ของทุนทางสังคมและเป็นเครื่องมือในการทำงานอื่นๆ เช่นเดียวกับ (Romerattanaphan, 2006) ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคมโดยสรุปว่า ควรมีความเชื่อมโยงกับหลักพระพุทธศาสนาที่สั่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี เป็นการยกระดับจิตใจของปัจเจกบุคคล หน่วยงานภายนอกควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทุนทางสังคม มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้มีความก้าวหน้าเพราะการจัดการทุนทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนในสถานการณ์และบริบทการพัฒนาในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่มีเครือข่ายเข้มแข็ง เกิดจากการประสานของหลายภาคส่วนที่มุ่งช่วยเหลือกันและกันแบบไว้ใจกัน มีการจัดตั้งกิจกรรม การติดต่อสื่อสาร และการคมนาคม ซึ่งเป็นปัจจัย

สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดย (Lamtrakul , 2015) พบว่า ทุนที่มีลักษณะเชิงปัจเจก (Personal capital) ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมที่ชัดเจนมากกว่าลักษณะพฤติกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social behavior) และมีโอกาสส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบ และลักษณะของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) ส่งผลต่อโอกาสหรือความเป็นไปได้ในการสร้างทุนทางสังคมที่สูงกว่าลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การจัดการเศรษฐกิจชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการทำให้คนในชุมชนอยู่ได้ด้วยพึ่งตนเอง และภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม (Woolcock & Nayanana, 2000) มีผลงานวิจัยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่สรุปว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบันยังเป็นที่ต้องการของมนุษย์ในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง อันนำมาซึ่งปัจจัยสี่ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ให้มากที่สุด ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่นเดียวกับ (Barbier & Edward, 1989) เสนอว่าในขณะที่เดียวกันถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของมนุษย์แล้วย่อมมีผลต่อทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพและชีวภาพ ที่อยู่ในระบบนิเวศของธรรมชาติ รวมถึงคุณภาพชีวิตและมีลักษณะ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบแต่ละส่วนอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักพลวัตของระบบมาใช้ในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานของระบบสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม เป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การจัดการทุนทางสังคมที่เป็นระบบสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ กรมการพัฒนาชุมชนและหน่วยงานพัฒนาชุมชน สามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัย มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกับบริบททุนทางสังคมของชุมชนมากยิ่งขึ้น

1.2 ชุมชนที่ต้องการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน สามารถนำข้อค้นพบที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทุนทางสังคมของชุมชน เพื่อนำทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ และนำรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นแกนกลางในการพัฒนาชุมชนและเพื่อให้ทุนทางสังคมมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทั้งนี้ชุมชนควรนำรูปแบบดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของแต่ละชุมชนด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่พัฒนาขึ้นนี้ ไปทดลองใช้จริงในชุมชน เพื่อศึกษาผลและปัญหาของการใช้รูปแบบและนำมาพัฒนา ปรับปรุงให้รูปแบบมีความเหมาะสมต่อชุมชนยิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ศึกษาอนาคตภาพของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน เพื่อพยากรณ์ภาพในอนาคตของทุนทางสังคมและนำมากำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ในระดับมหภาค เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้

References

- Barbier, Edward B. Economics. (1989). *Natural-Resource Scarcity and Development*. London: Earthscan Publications.
- Chaisirin, S. (2018). Social capital in the planning process of Ban Moonkaew community Kusuman District Community Maha Sarakham Province. *NRRU Community Research Journal*, Vol.12 (special), 142-154.
- Coleman, James S. (1988). *Social Capital in the creation of Human Capital*. In *Social Capital a Multifaceted Perspective*: Washington D.C.: World Bank.
- Field, J. (2003). *Social Capital*. London: Routledge.
- Luang-Ubol J. (2010). *Effects of Social Capital on the Psychosocial Wellbeing Among Thai Adolescents in the Northeast Region of Thailand*. Doctor of Philosophy (Population and Development School of Applied Statistics). National Institute of Development Administration: Bangkok
- Lamtrakul P. (2015). *Strengthen social capital for sustainable urban development*. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Mackler, M. (2001). *Influence on the Performance of Organizational Knowledge Transfer*. Doctor's Dissertation. Florida: Florida Atlantic University.
- Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2016). *The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*: Bangkok.
- Romerattanaphan W. (2006). *Social Capital and Environmental Management Bangkok*: Mistercopy: Bangkok.
- Worms, J. (2009). *Evaluating Social Capital as It Affects Community Development in the Favelas of Rio de Janeiro*. Master's thesis. George Washington University: Washington D.C.
- Woolcock, M. and Nayanand, D. (2000). *Social Capital: Implications for Development Theory*. Research Observer.